

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 16 (Haziran/June 2024), s. 369-390.
Geliş Tarihi-Received: 07.05.2024
Kabul Tarihi-Accepted: 08.06.2024
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1480249

BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabının Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerinin Kullanımı Açısından İncelenmesi

Investigation of BILSEM Turkish Activity Book in terms of the Use of Alternative Measurement and Evaluation Techniques

Funda ÖRGE YAŞAR*

Öz

Bu çalışma, Bilim ve Sanat Merkezlerinde destek eğitim programı ile bireysel yetenekleri fark ettirme programına devam eden özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmış BİLSEM Türkçe etkinlik kitabında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kullanılma durumlarının incelenmesini; kitaptaki ölçme ve değerlendirme araçlarının öğretmenin, öğrenme-öğretme sürecini takip etmesine olan katkısını ve öğrencinin gelişimini izlemesine yardımcı olma durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma için gerekli olan veriler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanıp 2023-2024 öğretim yılında yardımcı ders materyali kapsamında okutulan Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabının taranmasıyla elde edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. İncelenen ders kitabında akran değerlendirme, dereceleme ölçeği, grup değerlendirme, öz değerlendirme, gözlem, dereceli puanlama anahtarı, zihin haritası, kelime ilişkilendirme testi, anlam çözümleme tablosu, proje çalışması, bulmaca, drama/ rol oynama, münazara, sözlü sunum ve resim çizme etkinliği gibi alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verildiği; yapılandırılmış grid, kavram haritası, tanılayıcı dallanmış ağaç, tutum ölçekleri, haber oluşturma, performans ödevi vb. alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ise yer verilmediği belirlenmiştir. Ayrıca, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik kelime ilişkilendirme testi, anlam çözümleme tablosu, proje çalışması ve münazara tekniklerine çok az sayıda yer verildiği saptanmıştır; bu tekniklerin sayıca artırılması gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabı, ölçme ve değerlendirme, alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri.

Abstract

This study aims to examine the use of alternative assessment and evaluation techniques in the BILSEM Turkish activity book prepared for gifted students attending the support education program and individual talent recognition program in Science and Art Centers; to reveal the contribution of the assessment and evaluation tools in the book to the teacher's follow-up of the learning-teaching process and to help the teacher monitor the student's development. The

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Çanakkale/Türkiye, e-posta: fundaorge@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8207-9685.

data required for the research were obtained by scanning the Turkish Activity Book of Science and Art Centers, which was prepared by the Ministry of National Education and taught as an auxiliary course material in the 2023-2024 academic year. Document analysis, one of the qualitative research designs, was used in the study. The data obtained were analyzed by descriptive analysis method. It was determined that the textbook included alternative assessment and evaluation techniques such as peer assessment, rating scale, group assessment, self-assessment, observation, rubric, mind map, word association test, meaning analysis table, project work, puzzle, drama/ role play, debate, oral presentation and drawing activity, but not alternative assessment and evaluation techniques such as structured grid, concept map, diagnostic branched tree, attitude scales, news creation, performance homework etc. In addition, it was determined that very few techniques such as word association test, meaning analysis table, project work, debate and oral expression techniques were used to improve listening, speaking, reading and writing skills and it was suggested that the number of these techniques should be increased.

Keywords: BILSEM Turkish Activity Book, measurement and evaluation, alternative measurement and evaluation techniques.

Giriş

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM); Türkiye'deki özel yetenekli öğrencilere, devam ettikleri okulların haricinde kendi yetenekleri doğrultusunda ek eğitim ve öğretim veren resmî kurumlardır. Ülkemizdeki ilk Bilim ve Sanat Merkezi 1995 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı himayesinde Ankara'da açılmıştır (Özer, 2020, s. 2049). Bilim ve Sanat Merkezleri; "okul öncesi eğitim, ilkökul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla" (MEB, 2016, s. 451) açılmıştır. Bu bağlamda 08.09.1995 tarihinde Ankara'da Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi (MEB, 2013) ile eğitim ve öğretim faaliyetine başlayan merkez sayısı 2020-2021 öğretim yılının sonunda 192'ye (MEB, 2021a, s. 223), 2021-2022 öğretim yılının sonunda 362'ye (MEB, 2022, s. 223) ve 2022-2023 öğretim yılının sonunda 393'e yükselmiştir. Kursiyer sayısının 83.051 olduğu bu merkezlerde toplam 3.178 öğretmen görev almıştır (MEB, 2023, s. 223).

İlkokulun 1, 2 ya da 3. sınıfına devam ederken sınıf öğretmeni tarafından BİLSEM'e aday gösterilen öğrenciler, Bakanlığın belirlediği ölçütlere göre grup taramasına alınır. Grup taramasında belirlenen ölçüt düzeyinde ya da üzerinde performans gösteren öğrenciler ise bireysel değerlendirmeye tabi tutulur. Genel zihinsel, müzik ve görsel sanatlar olmak üzere üç farklı kategoride yapılan bireysel değerlendirme sonucunda kendisine "özel yetenekli" tanısı konulan öğrenciler, BİLSEM'e kayıt yaptırmaya hakkını elde eder. BİLSEM'e kayıtlanan öğrencilerin; uyum, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme, proje üretimi ve yönetimi programlarına alınmaları esastır (Alevli, 2019, s. 13). BİLSEM'deki eğitim ve öğretim süresi öğrencinin kuruma kayıt yaptırmaya ile başlamakta olup uyum (40 saat veya en fazla 2 ay), destek eğitimi (BİLSEM'e 2 ve 3. sınıfta kayıt olan öğrenciler için -uyum programı süresi dahil- 2 eğitim öğretim yılı, 4 ve 5. sınıfta kayıt olan öğrenciler için -uyum programı süresi dahil- en az 1 eğitim öğretim yılı), bireysel yetenekleri fark ettirme (3 eğitim öğretim yılı), özel yetenekleri geliştirme (genel zihinsel yetenek alanında tanılanan öğrenciler için 2 eğitim öğretim yılı, görsel sanatlar ve müzik alanlarından birinde tanılanan öğrenciler için 4 eğitim öğretim yılı), proje üretimi ve yönetimi (lise bitene kadar) şeklinde öğrencinin ilk, orta ve lise eğitimi boyunca devam eder (MEB, 2016, s. 459).

BİLSEM'lerde; öğrencilerin yetişkinlik dönemlerinde ihtiyaç duyacakları etkili problem çözme, karar verme, yaratıcılık vb. üst düzey zihinsel, sosyal, kişisel ve

akademik becerileri kazanmalarını sağlayacak şekilde ilgi, yetenek ve potansiyellerine göre eğitim fırsatı sunulmaktadır (URL-1). Öğrencilerin; gerçek yaşam problemlerine çözüm üreten, üst düzey düşünme becerilerine sahip, karar alabilen, çevresiyle etkili iletişim kurabilen, yaparak ve yaşayarak öğrenen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen, proje üretme ve geliştirme çalışmalarına gönüllü bir şekilde katılım gösteren bireyler olarak yetiştirilmeleri amaçlanmaktadır.

BİLSEM’lerde yarı zamanlı eğitim verilmektedir. Özel yetenekli öğrenciler hafta içi okul bitiminde ya da hafta sonları BİLSEM’e gitmektedir. Öğrenciler temel eğitime dayalı bilgileri devam ettikleri okullardan alırken BİLSEM’de üstün oldukları bilim ve/veya sanat dalında diğer okullardan gelen öğrencilerle birlikte bireysel ya da grup olarak çalışmalar yapmaktadır (Baykoç, 2014).

Uyum programı ile öğrencilerin BİLSEM’e uyum sağlamaları; kurumu, programları, öğretmenleri ve diğer öğrencileri tanımaları sağlanır. Uyum programını tamamlamış ve genel zihinsel yetenek alanından tanınmış olan öğrenciler, destek eğitim programına alınır. Destek eğitim programında öğrencilerin iletişim, iş birliği, grupla çalışma, öğrenmeyi öğrenme, problem çözme, bilimsel araştırma, girişimcilik, eleştirel ve yaratıcı düşünme, etkili karar verme, teknoloji okuryazarlığı, sosyal sorumluluk, kaynakları etkin kullanma becerileri çeşitli dersler ile ilişkilendirilerek kazandırılır. Destek eğitim programını tamamlayan öğrenciler, bireysel yetenekleri fark ettirme programına tabi tutulur. Bu programda öğrencinin en çok ilgi duyduğu, yetenekli olduğu ve ileride üzerinde derinlemesine çalışmalar yapabileceği alanları belirlemek amacıyla alan öğretmeni tarafından her bir alana özgü tutum ve becerileri fark ettirici etkinlikler planlanır. Öğrenciler bu etkinlikler sayesinde bireysel yeteneklerini fark etme imkânını elde ederler. Özel yetenekleri geliştirme programında ise disiplinler arası ilişkiler dikkate alınır ve öğrenciler belirli alanlara yönlendirilir. Öğrencilerin yönlendirildikleri alanlarda derinlemesine; ileri düzeyde bilgi, beceri, davranış kazanmaları sağlanır ve bu doğrultuda üretim odaklı çalışmalara ağırlık verilir. Proje üretimi ve yönetimi programı, BİLSEM’lerde son aşamayı oluşturan ve öğrencilerin ilgi duydukları herhangi bir alanda grup çalışması ya da bireysel çalışma olarak yürütülen eğitim programıdır. Bu programda öğretmenlerin öğrencilere bilgi aktarmasından ziyade öğrencilerin belirlenen projeler doğrultusunda çalışmaları ve bu süreç içerisinde öğrenmeleri temel alınır (URL-1; MEB, 2016; MEB, 2024).

Bilim ve Sanat Merkezleri, sadece ülkemize özgü olan bir model olarak dikkat çekmektedir. Uyum ve destek eğitimlerini tamamlayan öğrenciler; bireysel yeteneklerinin keşfedildiği *bireysel yetenekleri fark ettirme programına*, ardından sırasıyla *özel yetenekleri geliştirme* ile *proje üretimi ve yönetimi* programlarına devam etmektedir. Bu merkezlerde Bireyselleştirilmiş Eğitim Programına göre eğitim alan öğrencilere, tamamladıkları her programın sonunda program tamamlama belgesi verilir ve öğrencilerin bir üst programa geçmeleri sağlanır. Öğrenciler, kendi okullarının haricinde, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere 12. sınıfın sonuna kadar bu merkezlere devam etme imkânına sahiptir. (Yıldız, 2018, s. 26-27). Etkinliklerin hazırlanması ve yürütülmesinde özel yetenekli öğrencilerin performansları, ilgileri ve eğitim ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) dikkate alınır. Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan programlar farklılaştırılmış, zenginleştirilmiş, proje tabanlı, disiplinler arası ve öğrencilerin özgün ürünler ortaya çıkarabileceği şekilde düzenlenmektedir (Alevli, 2019, s. 14). Bu programlardan biri olan Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı, Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı BİLSEM’lerde destek eğitim ile bireysel yetenekleri fark ettirme programlarına devam eden özel yetenekli öğrencilere yönelik hazırlanmıştır. Adı geçen

öğretim programında, destek eğitim programı ve bireysel yetenekleri fark ettirme programı kazanımları yer almaktadır ve eğitim planlarının öğretmenler tarafından bu kazanımlara göre hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda destek eğitimi planları dönemlik ya da yıllık, bireysel yetenekleri fark ettirme eğitim planları ise sekiz haftalık olarak hazırlanmalıdır (MEB, 2021b).

Destek eğitim programında öğrencilere; iletişim kurma, iş birliği yapma, grupla çalışma, öğrenmeyi öğrenme, problem çözüme, bilimsel araştırma, girişimcilik, eleştirel ve yaratıcı düşünme, etkili karar verme, teknoloji okuryazarlığı, sosyal sorumluluk ve kaynakları etkili kullanma becerilerinin kazandırılmasında; bu becerilerin alana özgün becerilerle ilişkilendirilerek kazandırılması yoluna gidilmektedir. Bireysel yetenekleri fark ettirme programında ise öğrencilerin en çok ilgi duydukları, yetenekli oldukları ve ileride üzerinde derinlemesine çalışmalar yapabilecekleri alanların belirlenmesinde; ana diline özgü tutum ve becerilerin fark edilmesini sağlayan etkinliklerin alan öğretmenleri tarafından planlanıp uygulanması yoluna gidilmektedir. Bununla birlikte bireysel yetenekleri fark ettirme programı kapsamında haftada bir tema olacak şekilde örüntü/desen, değişim, sistem, fikir ayrılıkları, keşif, güç, ilişkiler/bağlantılar, uyum/adaptasyon adlı sekiz temanın işlenmesi hedeflenmektedir (MEB, 2021b, s. 7-9).

Bireysel yetenekleri fark ettirme programının kazanımları, destek eğitimi programı kazanımlarını takip edecek şekilde oluşturulmuştur. Öğretim programı incelendiğinde genel yapının modül adı, öğrenme alanı ve kazanım sayısı şeklinde tasarlandığı; kazanım ve kazanımlarla ilgili açıklamaların tema, modül, öğrenme alanı, temel soru, kazanım başlıkları altında verildiği görülmektedir (MEB, 2021b). Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçe eğitiminde zenginleştirilmiş ve farklılaştırılmış etkinlikler yoluyla öğrencilere yeni öğrenme yaşantılarını sunmayı amaçlayan bir programdır. Bu etkinliklerin başta öğrenci merkezli olmak üzere; disiplinler arası olması, düzeye uygun yapılandırılmış olması, öğrenme öğretme sürecinde farklı yöntem ve tekniklere yer vermesi, üst düzey bilişsel becerilere hitap etmesi esastır. Ayrıca öğrenme sürecinde öğrencilerin öğrendiklerini çeşitli ürünlerle göstermelerine fırsat tanınması; öğrencilerin farklı fikir ve davranışlarının hoş karşılanması ve öğrenme ortamında yapıcı değerlendirmelerde bulunulması gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2021b).

Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri

Gözlenen niteliklere ait gözlem sonuçlarının sayı veya sembollerle belirtilmesi ölçme olarak adlandırılır. Ölçmenin gerçekleşmesi; ölçülecek bir niteliğin olması, niteliğin gözlenebilmesi, amaca uygun sayı ve sembollerle gösterilmesine bağlıdır. Değerlendirme ise ölçme sonuçlarının anlamlandırılması, işe yarar hâle getirilmesidir. Başka bir ifadeyle, ölçme sonuçlarının bir ölçütü karşılaştırılarak karar verilmesidir (Küçükahmet, 2004, s. 186-192). Değerlendirme, amacına göre tanılayıcı değerlendirme (diagnostic assessment), biçimlendirici değerlendirme (formative assessment) ve düzey belirleyici değerlendirme (summative assessment) olmak üzere üç farklı şekilde gerçekleştirilir (Demirel, 2017, s. 283; Bahar vd., 2022, s. 3-4).

Ölçme ve değerlendirme, eğitim öğretim faaliyetleri süresince yapılacak işin neresinde olunduğu, istenilen sonuçların elde edilip edilmediği ve eğitim sonucunda istenilen başarının yakalanıp yakalanmadığı konusunda karar verilmesine yardımcı olmaktadır (Uysal vd., 2013). Bu çerçevede akla ilk gelen ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden biri geleneksel ölçme ve değerlendirmedir. Yazılı yoklamalar, kısa cevaplı ve boşluk doldurmalı testler, çoktan seçmeli testler, doğru-yanlış testleri, eşleştirmeli testler vb. ile yapılan geleneksel ölçme değerlendirme; kazanımların öğrenciler tarafından ne oranda edinildiğini ortaya koymak, -varsa- eksiklikleri tespit

etmek ve hataları dönüt yardımıyla gidermek (dönüt-düzeltilme) amacıyla yapılır. Bu ölçme değerlendirme yönteminde, öğrenme ürününün kazanılıp kazanılmadığı ölçülmeye çalışılır.

Öğrencilerin gerçek öğrenme yaşantılarının değerlendirilmesi, geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemleriyle gerçekleştirilememektedir (Korkmaz, 2004). Öğrencinin eğitim öğretim sürecine aktif olarak katılımının sağlanması sadece ürün odaklı değil, süreç odaklı ölçme ve değerlendirme işlemlerini de gerektirmektedir. Bu durum, alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini gündeme getirmektedir (Bıçak, 2016; Kılıç, 2020, s. 485).

Alternatif ölçme ve değerlendirme araçları, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak *öğrencinin neyi bildiğini ortaya çıkarmaya* çalışır. Bu bağlamda geleneksel ölçme değerlendirme, sadece sınıf içi uygulamaları ölçerken alternatif ölçme değerlendirme araçları mevcut yaşamsal koşulları göz önünde bulundurur (Şimşek, 2014, s. 629).

Alternatif değerlendirme; öğrencinin öğrendiklerini, standart veya geleneksel testler yerine gerçek hayata yönelik uygulamalarla gösteren ve yapabileceklerini ortaya koyabilen bir değerlendirme çeşididir (Pierce ve O'Malley, 1992, s. 4; Yalçınkaya, 2015, s. 426). Öğrenciye öğrenme konusunda sorumluluk yükleyen alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının odak noktası, öğrencinin yüksek düzeydeki düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmesi ve öğrenmede iş birliğine dayalı bir süreç sağlamasıdır (Anderson, 1998). Bununla birlikte alternatif değerlendirme; performans dayalı değerlendirme, otantik değerlendirme ve doğrudan değerlendirme gibi kavramları da kapsamaktadır.

Alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımı ile öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlardaki gelişimleri gözlemlenip değerlendirilmektedir (Ünal, 2020, s. 3). Başka bir ifadeyle, alternatif ölçme değerlendirmede tek cevap yerine çoklu cevaplar ve stratejiler öğrenme sürecinin içerisine dahil edilerek ölçme değerlendirme yapılır. Alternatif ölçme ve değerlendirme, geleneksel ölçme ve değerlendirmeye göre daha gerçekçi olmakla birlikte öğretmen merkezli yaklaşımların ötesinde daha çok öğrenci merkezlidir. Bu değerlendirmede amaç, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerinin ortaya çıkarılmasıdır (Şimşek, 2014, s. 628-629).

Geleneksel ölçme ve değerlendirmeye ilişkin etkinlikler, öğrenciler üzerinde aşırı stres, endişe ve güvensizliğe sebep olmaktadır (Stiggins, 2002, s. 760). Alternatif değerlendirme, her öğrencinin öğrenme ihtiyacına, öğrenme stiline ve öğretime uyum sağlamasını hesaba katmada, bireysel öğrenci başarısını izlemeye, motivasyonel ve ilgi çekici öğretim etkinliklerini sağlamada, öğrencinin kendini amaçlı ve objektif değerlendirmesini tasarlamada, ilerleme ve gelişme için tüm öğrencilere fırsatlar sunmada öğretmenlere yardımcı olur (Greenstein, 2010, s. 16). Tablo 1'de geleneksel ile alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımları arasındaki farklılıklar gösterilmiştir.

Tablo 1. Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme ile Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımlarının Karşılaştırılması

Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme		Alternatif Ölçme ve Değerlendirme
Evrensel bir anlama sahiptir.	Bilgi	Çoklu anlamlara sahiptir.
Pasif bir süreçtir.	Öğrenme	Aktif bir süreçtir.
Sürece değil, ürüne önem verir.	Süreç	Hem sürece hem ürüne önem verir.
Bağımsız bilgi parçalarına odaklıdır.	Odak	Araştırmalara odaklıdır.

Öğrenmeyi belgelemektir. Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler birbirinden bağımsızdır. Nesnel ve değer yüklemeyen, yansız bir şekilde yapılır. Hiyerarşik modeli benimser.	Amaç Beceri Değerlendirme Otorite ve Denetim	Öğrenmeyi kolaylaştırmaktır. Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler birbirleri ile ilişkilidir. Öznel ve değerlere bağlı, yanlı bir şekilde yapılır. Paylaşımli modeli benimser.
Öğrenme bireysel bir süreçtir.	Bireysel/ İş Birliğine Dayalı Süreç	Öğrenme iş birliğine dayalı bir süreçtir.

Kaynak: Anderson, 1998, s. 9.

Öğretimin farklılaştırılması, zenginleştirilmesi ve bireysel özelliklerin doğru olarak belirlenebilmesi için farklı ölçme-değerlendirme türlerinden yararlanılmalıdır. Bu kapsamda öğretimin başında tanılayıcı, öğretim sürecinde biçimlendirici ve öğretim sonunda düzey belirleyici ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yer verilmelidir. Bu uygulamalar hem ölçme ve değerlendirme aracı hem de öğretim aracı olarak kullanılabilir. Bu bağlamda portfolyolar, e-portfolyolar, kontrol listeleri, beceri envanterleri, öğretmen yapımı araçlar, otantik değerlendirme, rubrikler, akran değerlendirme, öz değerlendirme ve projeler özel yetenekli bireylerin ilgili özelliklerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinde kullanılabilir. Özel yetenekli bir bireyin var olan mevcut potansiyeli hakkında daha doğru ölçümlere ve değerlendirmelere ulaşmak için ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmelidir. Çünkü özel yetenekli bir birey hakkında inceleme yaparken yetenek, yaratıcılık, sosyal olgunluk, duygusal gelişim, ders başarı durumu, öğrenme stili ve çalışma stratejisi gibi değişik özelliklerin ortaya çıkarılması hedeflenmelidir. Bu bağlamda özel yetenekli öğrencilerin tanımlanmasında ve sonraki eğitim-öğretim süreçlerinde öğrenme performanslarının değerlendirilmesinde içeriği zengin, çeşitli ve farklı yöntemlerin kullanılması gerekir (MEB, 2021b, s. 6).

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kullanılma durumunun araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kullanılma durumunu, kitaptaki ölçme ve değerlendirme araçlarının öğretmenin, öğrenme-öğretme sürecini takip etmesine olan katkısını ve öğrencinin gelişimini izlemesine yardımcı olma durumunu ortaya koymaktır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmış Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabında geleneksel ölçme ve değerlendirme ile alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin yer alma durumu nedir?

2. Özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmış Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabında alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri türlerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından özel yetenekli öğrencilere katkı sunması için hazırlanan ve 2023-2024 öğretim yılında yardımcı ders materyali kapsamında kullanılan Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kullanılma durumunu tespit etmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar; birey ya da gruplar tarafından belirlenen bir

soruna atfedilmiş olan anlamlara değinen ve araştırma problemlerinin incelenmesini yorumlayıcı bir yaklaşımla ele alan (Creswell, 2021, s. 45) araştırmalardır. Nitel araştırmalarda yaygın kullanılan yöntemlerden biri olan doküman incelemesi ise “araştırmanın veri setini oluşturan birincil veya ikincil kaynak olarak nitelendirilen çeşitli dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz” (Özkan, 2021, s. 2) edilmesidir. Bu bağlamda bu araştırma için gerekli olan tüm veriler özel yetenekli öğrenciler için hazırlanan BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabının incelenmesiyle elde edilmiştir.

Çalışma Materyali

Araştırmanın veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı tarafından özel yetenekli öğrencilere katkı sunması için hazırlanan ve 2023-2024 öğretim yılında yardımcı ders materyali kapsamında kullanılan Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabı oluşturmaktadır. Adı geçen etkinlik kitabı alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri açısından ele alınmıştır. Çalışma kapsamında incelenen Türkçe etkinlik kitabına ait bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. İncelenen Etkinlik Kitabına Yönelik Bilgiler

Kitabın Adı	Yazar/Yazarlar	Editörler	Yayınevi	Yayın Yılı	Kitabın Kapak Sayfası
Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Alanı Yardımcı Ders Materyali	Ayşegül İşlekeller Bozca, Dr. Neslihan Yıldız, Dr. Ozan Alevli, Handan Burak Aksoy, Mazhar Ünal, Mustafa Yoğurtçu	Prof. Dr. Mehmet Akif Sözer, Prof. Dr. Mehmet Kara	Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü	2022	

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma için gerekli olan veriler; özel yetenekli öğrencilere katkı sunması amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanıp 2023-2024 öğretim yılında yardımcı ders materyali kapsamında okutulan *Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabının* taranmasıyla elde edilmiştir. İncelenen kitap doküman incelemesine tabi tutulmadan önce alan yazın taranarak geleneksel ile alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri netleştirilmiştir. Etkinlik kitabı içeriklerinde ölçme ve değerlendirme yaklaşımları bölümleri incelenirken geleneksel ve alternatif ölçme-değerlendirme yaklaşımlarının yer aldığı bölümler analize tabi tutulmuştur. Analiz sürecine geçmeden önce, analize tabi tutulacak kitap bölümlerinin belirlenmesi için etkinlik kitabının tamamı incelemeye geçirilmiştir.

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edildikten sonra tablolara aktarılmış ve tablolar yorumlanmıştır. Bununla birlikte, tespit edilen eksiklikler sıralanmış ve çalışmanın sonunda kitabın, alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kullanımını bakımından daha iyi bir hâle gelmesi için öneriler getirilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırmada elde edilen bulgular; tablolar hâlinde sunulmuş, grafik ve örneklerle desteklenmiştir.

Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerinin BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki Dağılımına Göre Değerlendirilmesi

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik kitabında yer alan ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3. MEB Tarafından Hazırlanan Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabında Geleneksel ve Alternatif Ölçme Değerlendirme Çalışmaları

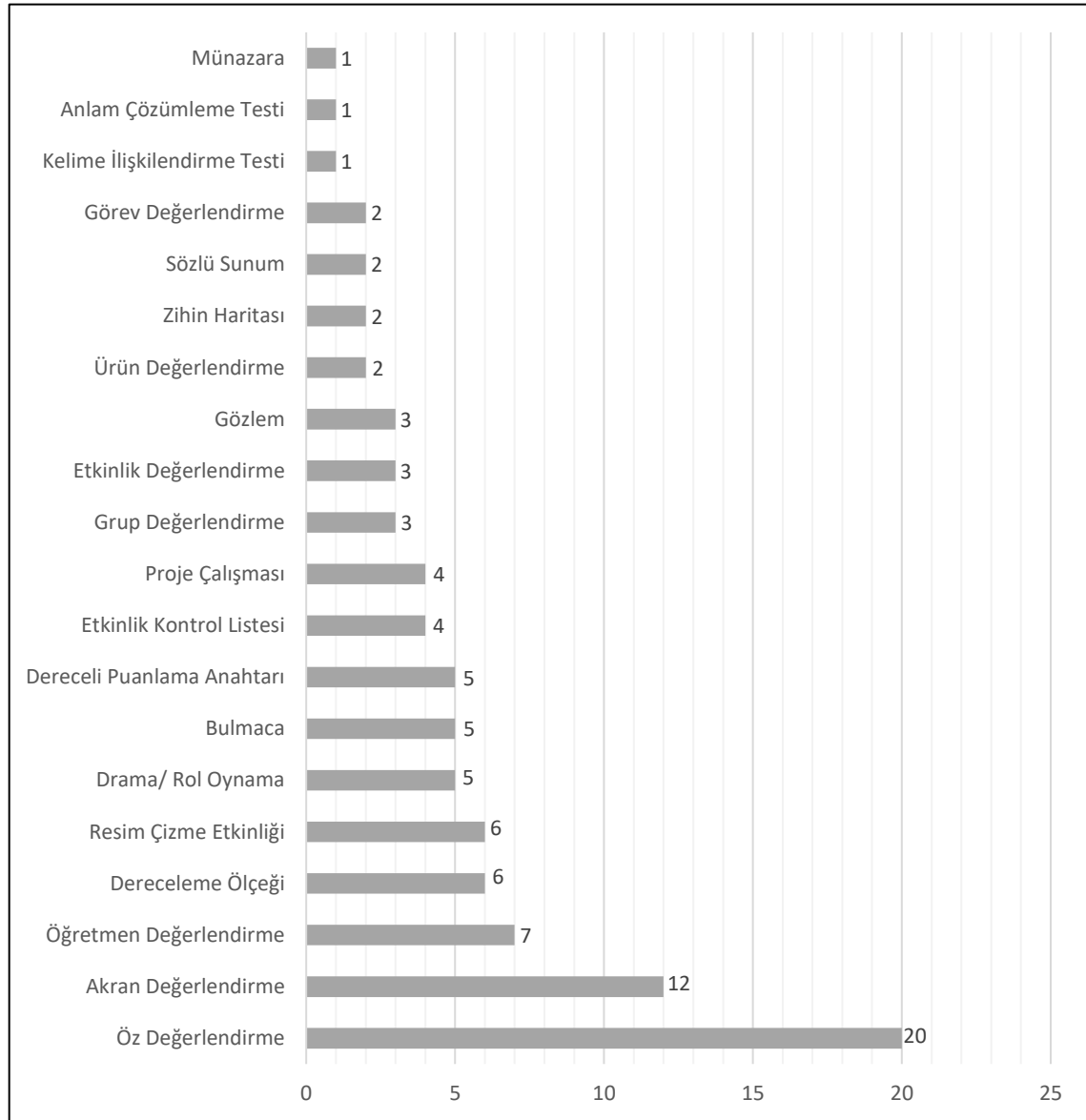
		Tema Adı								
		Örüntü/ Desen	Değişim	Sistem	Fikir Ayrılıkları	Keşif	Güç	İlişkiler/ Bağlantılar	Uyum/ Adaptasyon	Toplam
Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme	Hazırlık Soruları	3	9	8	8	6	12	12	11	69
	Açık Uçlu Sorular	5	20	12	7	4	9	29	20	106
	Boşluk Doldurmalı Testler			12					1	13
	Çoktan Seçmeli Testler					2			1	3
	Toplam	8	29	32	15	12	21	41	33	191
Alternatif Ölçme ve Değerlendirme	Ürün Değerlendirme							1	1	2
	Akran Değerlendirme	1			1	1	1	5	3	12
	Dereceleme Ölçeği	1			1			3	1	6
	Grup Değerlendirme		1					1	1	3
	Öz Değerlendirme		2	4	3	2	3	5	1	20
	Öğretmen Değerlendirme		1	1	2			3		7
	Etkinlik Değerlendirme		1					2		3
	Gözlem				2			1		3
	Dereceli Puanlama Anahtarı			1	2		1	1		5
	Etkinlik Kontrol Listesi		1			1		2		4
	Zihin Haritası							2		2
	Kelime İlişkilendirme Testi							1		1
	Anlam Çözümleme Tablosu								1	1
	Proje Çalışması		1		1	1			1	4
	Bulmaca						5			5
	Görev Değerlendirme		1		1					2
	Drama/ Rol Oynama							2	3	5
	Münazara						1			1
	Sözlü Sunum							1	1	2
Resim Çizme Etkinliği	2	2		2					6	
Toplam	4	10	6	15	10	6	30	13	94	

Tablo 3'te BİLSEM Türkçe Etkinlik kitabındaki ölçme ve değerlendirme araçları ve türlerinin dağılımı yer almaktadır. Kitapta geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarının yanı sıra alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine de yer verildiği görülmektedir.

Kitapta, öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerini belirlemeye yönelik 8 temada toplam 69 hazırlık sorusuna yer verilmiştir. Söz konusu hazırlık soruları, açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. İlgili hazırlık çalışmalarının, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini belirlemekle birlikte yakın çevrelerini dikkate alarak eleştirel düşünme becerilerini geliştirici nitelikte hazırlandığı anlaşılmıştır. Bu çalışmalar bir yandan öğrencilerde üniteyi öğrenmek için ilgi ve istek uyandırmakta, bir yandan da öğrencileri araştırma, inceleme ve gözlem yapmaya teşvik etmektedir. Kitapta, hazırlık sorularının dışında, geleneksel ölçme ve değerlendirmeye yönelik 106'sı açık uçlu soru, 13'ü boşluk doldurma ve üçü çoktan seçmeli test olmak üzere toplam 122 adet ara veya etkinlik sonu ölçme ve değerlendirme sorusu tespit edilmiştir. İlgili sorular Türkçe eğitiminde dil becerileri olarak adlandırılan dinleme/ izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yöneliktir.

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabında, tema kapsamında yer alan etkinliklerin ve etkinlik sonu değerlendirme çalışmalarının ise ağırlıklı olarak (94 adet) alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine hitap ettiği görülmüştür. Başka bir ifadeyle, özel yetenekli bireylerin potansiyeli hakkında daha doğru ölçümlere ve değerlendirmelere ulaşmak için ölçme ve değerlendirme teknikleri kullanımında azami çeşitliliğe ve esnekliğe özen gösterilmiştir. Bu bağlamda bütün temalarda alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verildiği; alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine en fazla yer verilen temaların; 30 adet etkinlik ile İlişkiler/Bağlantılar, 15 etkinlik ile Fikir Ayrılıkları, 13 etkinlik ile Uyum/ Adaptasyon ve onar etkinlik ile Değişim ve Keşif temaları olduğu görülmektedir. Kitapta en fazla yer bulan alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri ise sırasıyla öz değerlendirme (n=20), akran değerlendirme (n=12), dereceleme ölçeği (n=6), resim çizme etkinliği (n=6), drama/ rol oynama (n=5), bulmaca (n=5), dereceli puanlama anahtarı [rubrik (n=5)], proje (n=4), etkinlik kontrol listesi (n=4) ve grup değerlendirmedir (n=3). Ayrıca incelenen kitapta ürün değerlendirme formu, öğretmen değerlendirme formu, etkinlik değerlendirme formu ve görev değerlendirme formu da alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri kapsamında ele alınmıştır.

Şekil 1'de BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri ve bu tekniklerin yer alma düzeyleri gösterilmiştir.

Şekil 1. Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabında Alternatif Ölçme Değerlendirme Tekniklerine Yer Verilme Sayıları

Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerinin BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki Dağılımına Göre Değerlendirilmesi

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabı alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri bakımından öne çıkan bir kitaptır. Adı geçen kitapta yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin ayrıntılı olarak incelenmesi yararlı olacaktır. Bu bağlamda BİLSEM Türkçe Etkinlik kitabındaki alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin bulgular tablolar hâlinde sunularak örneklendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 4. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Öz Değerlendirme

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
Değişim	DP	"Küresel Durdur"	Isınmayı
Sistem	DP	"Değer mi Değer"	
Sistem	DP	"Dilekçe"	

Sistem	DP	“Gökyüzü Hayalim Var”
Sistem	DP	“Türk Efsaneleri”
Fikir Ayrılıkları	DP	“Okuyalım Sorgulayalım”
Fikir Ayrılıkları	DP	“Problemi Çözelim”
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Kapaktan Kitaba”
Güç	DP	“Fikirler Çarpışıyor”
Güç	DP	“Fikirler Çarpışıyor”
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Kahramanım Benim”
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“İl Temsilcisi”
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Öğren/Öğret”
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Şiir ve Müzik”
Uyum/Adaptasyon	DP	“Duvar Gazetemiz”
Değişim	BYF	“Kültürel Mirasımız”
Fikir Ayrılıkları	BYF	“Tükenmez Kalem”
Keşif	BYF	“Bulmaca Dünyası”
Keşif	BYF	“Bir Dinle Bir Söyle”
Güç	BYF	“İknanın Gücü”

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, kendinizi değerlendirme amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınız en doğru şekilde akışına "1" işaretini koyunuz. Daha sonraki üç sırada ise (2, 3 ve 4) cevaplarınızı bu şekilde yazınız.

Öğrencinin Adı ve Soyadı: _____ Tarih: _____
Sınıf: _____ No: _____

Öğrencilerin Değerlendireceği Davranışlar	Dereceler		
	Hizmet zamanı	Bazen	Hiçbir zaman
1. Yaratıcı olma sırasında verilen yönergeye uydum.			
2. Eleştirel düşünme yaptım.			
3. Söz verdiğim gelişmeye yönelik çalışmadım.			
4. Çalışmada beden dilini etkili kullandım.			
5. Yazım kuralları ve noktalama işaretlerine dikkat ettim.			
6. Yazma sürecinde zamanı etkili kullandım.			
7. Bu etkinlikten neyi öğrendim?			
8. Bu etkinlik sırasında en iyi yaptığım şeyler nelerdir?			
9. Bu etkinlik sırasında kendimde eksik olarak gördüğüm özelliklerim nelerdir?			

“Küresel Isınmayı Durdur” s. 39

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 4’te Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabındaki öz değerlendirme uygulamalarının temalara göre dağılımı yer almaktadır. Kitaptaki 20 etkinlik öz değerlendirme tekniğine uygun şekilde verilmiştir. *Örüntü/ Desen* teması dışındaki diğer temaların tamamında öz değerlendirmeye yer verildiği tespit edilmiştir. *İlişkiler/Bağlantılar* teması beş, *Sistem* teması dört öz değerlendirme ile bu tekniğin en çok yer aldığı temalardır. Ayrıca öz değerlendirmelerin 15’i destek eğitimi, geriye kalan beşi bireysel yetenekleri fark ettirme programına yönelik kullanılmıştır. Öz değerlendirmeyle öğrencilerin bağımsız öğrenme, kendi gelişimlerini değerlendirme ve eleştirmeleri mümkün hâle gelmektedir. Bununla birlikte öğrenciler, yaşam boyu öğrenen bireyler hâline gelebilmeleri için zaman yönetimi ve problem çözme becerilerini kazanırlar. Kendilerini değerlendirme fırsatını elde eden öğrencilerin aynı zamanda öğrenme motivasyonlarını arttırmaları mümkün olacaktır.

Öz değerlendirmede amaç; öğrenciye not vermek değil, öğrencinin kendi kendini değerlendirmesi yoluyla eleştirel düşünme ve karar verme becerilerini geliştirmektir. Böylece öğrenciler güçlü ve zayıf yönlerinin neler olduğunu fark edebilecektir. Performans düzeyleri hakkında karar veren öğrenciler, bu sayede değişik durumlarda kendi davranışlarını kontrol etme yetisi de kazanırlar. Ancak öğrencilerin kendi performanslarını değerlendirme sırasında objektif davranamayacakları ihtimali de unutulmamalıdır. *Değişim* temasında “Küresel Isınmayı Durdur” etkinliğinin sonunda öğrencinin etkinlik kapsamında neleri, ne kadar öğrendiğini anlayabilmesi ve kendinde eksik gördüğü hususları görebilmesine imkân tanıyacak nitelikte bir öz değerlendirme formuna yer verilmiştir (bkz. Tablo 4).

Tablo 5. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Akran Değerlendirme

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
Örüntü/Desen	DP	“Üç Kardeş”	
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Altı Şapka”	
Keşif	DP	“Kültür Müzem”	
Güç	DP	“Hadi Beni İkna Et”	
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Kahramanlar Başında”	İş
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Şiir ve Müzik”	
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Zihnindeki Şiir”	
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Söz Sanatları”	

Uyum/Adaptasyon	DP	“Ses Bayrağım”
Uyum/Adaptasyon	DP	“Etkili Konuşma”
Uyum/Adaptasyon	DP	“Üç Turunç”
Fikir Ayrılıkları	BYF	“Masal Aşuresi”

AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU							
Eliniz Adı:							
1. Değerlendirici Ad ve Soyadı-Grup:							
2. Değerlendirici Ad ve Soyadı-Grup:							
Değerlendirilen Ad ve Soyadı-Grup:							
		1. Akran		2. Akran			
	Değerler	Evet	Kısmen	Hayır	Evet	Kısmen	Hayır
Verili Grup	Ölünce karşı saygılıydı:						
	Farklı bakışta saygılıydı:						
	Konuşma kurallarına dikkat etti:						
	Konuşması akıcıydı:						
	Fikrini açık ve net sunardı:						
Haber Metni	Konuşması ilna ediydi:						
	Haber metni eğilirdi:						
	Habere ilişkinlere yer verirdi:						
	Haber metni objektifti:						
	Haber metni gerçekçiydi:						
	Haber metni ile görsel uyumluydu:						
	Haber metninde anlatımlar kullanıldı:						
	Haber metni ilna ediydi:						
Eh yeti yapılan kısmı nedir?							
Kendini geliştirmeye gereken kısmı nedir?							
Diyetmenin notları:							

“Hadi Beni İkna Et” s. 123

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 5’te BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki akran değerlendirme uygulamalarının temalara göre dağılımı yer almaktadır. Kitapta 12 soru akran değerlendirme tekniğine uygun şekilde verilmiştir. *Değişim* ve *Sistem* temaları haricinde diğer temaların tamamında akran değerlendirme tekniğine yer verildiği tespit edilmiştir. *İlişkiler/Bağlantılar* teması beş adet, *Uyum/Adaptasyon* teması üç adet akran değerlendirme ile bu tekniğin en fazla yer aldığı temalardır. Ayrıca akran değerlendirmelerinden 11’inin destek eğitimi, birinin de bireysel yetenekleri fark ettirme programına yönelik kullanıldığı belirlenmiştir.

Akran değerlendirme; öğrencilerin hazırlanmış oldukları ödev, araştırma, proje vb. çalışmaların sınıftaki arkadaşları tarafından değerlendirilmesidir. Akran değerlendirmesi sayesinde birey hem grup içerisindeki yerini görme hem de kendi kendini eleştirme fırsatını elde etmektedir. *Akran değerlendirmede diğer bütün alternatif ölçme tekniklerinde olduğu gibi ürünün değil, sürecin değerlendirilmesi söz konusudur.* Bu bağlamda öğrencilerin buldukları grup içerisindeki etkinliklere katılımları, birbirleriyle olan iletişimleri, hangi öğrencilerin hangi sorumluluklarını hangi ölçüde yerine getirdikleri bu tür değerlendirmeler aracılığıyla öğretmenlere iletilmektedir (Çepni, 2015, s. 246). Böylece akran değerlendirmesi ile öğrencilere eleştirel düşünme becerisi kazandırılmakta, öğrencilerin demokratik tutum geliştirmelerine katkı sunulmakta; öğretmenlere ise öğrencilerinin gelişim özellikleri, güçlü ve zayıf yönleri ile ilgili dönüt sağlanmaktadır. Akran değerlendirmesinden önce kapsamlı bir derecelendirme ölçeği oluşturulmalıdır. Zira öğrencilerin birbirlerini hangi ölçütlere göre değerlendireceklerini bilmeleri yararlı olacaktır (Taşdemir, 2011). Tablo 5’te *Güç* temasındaki “Hadi Beni İkna Et!” etkinliği kapsamında grup çalışması olarak yapılan etkinlik sonrası öğrencilerin grup arkadaşlarını değerlendirmelerini sağlamak için hazırlanmış bir akran değerlendirme formuna yer verilmiştir.

Tablo 6. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Grup Değerlendirme

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
Değişim	DP	“Hoş Geldiniz!”	
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Atasözü Avı”	
Uyum/Adaptasyon	DP	“Kaç Yazabiliriz?”	Öykü

GRUP DEĞERLENDİRME FORMU				
	Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
1	Grup üyeleri birbirlerinin düşüncelerini dinler.			
2	Grup üyeleri görüşlerini rahatlıkla ifade eder.			
3	Grupa birbiriyle çatışan görüşler olduğunda, gruptakiler bunları tartışmaya açar.			
4	Grup üyelerinin her biri çalışmalarda aktif rol alır.			
5	Grup üyeleri birlikte çalışmaktan hoşlanır.			
6	Grup üyeleri ihtiyaç duyduklarında birbirinden yardım ister.			
7	Grup üyeleri, çalıştıkları konuda ortak bir görüş oluşturur.			
8	Grup üyeleri bilgileri birbirleri ile paylaşırlar.			
9	Grup üyeleri birbirlerini takdir eder.			
10	Grup üyeleri birbirlerini cesaretlendirir.			

“Atasözü Avı” s. 140

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 6’da Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabındaki grup değerlendirme uygulamalarının temalara göre dağılımı yer almaktadır. Kitapta grup değerlendirme tekniğine üç kez yer verildiği, grup değerlendirme tekniklerinin üç farklı temada yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca grup değerlendirmelerinin destek eğitimi programı kapsamında kullanıldığı görülmüştür.

Grup değerlendirmesinin iş birliğine dayalı bir teknik olduğunu söylemek mümkündür. Öğrenciler belirlenmiş bir grupta iş birliğine dayalı bir şekilde çalışırlar. Grup çalışmalarında her birey kendi yaptığı işin yanında diğer grup üyelerinin yaptıkları çalışmalardan da sorumlu tutulur (Bahar vd., 2022). Bu bağlamda grup çalışmasında, gruptaki tüm bireylerin ortaya eser koyabilmeleri için ortak bir hedef doğrultusunda çalışmaları sağlanır. Bu nedenle değerlendirme bireysel olmayıp bütün grubu kapsayacak şekilde yapılır (Şimşek, 2014: 650). *İlişkiler/ Bağlantılar* temasında “Atasözü Avı” etkinliği kapsamında yer alan başarılı bir örnek Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 7. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Dereceleme Ölçeği

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
Örüntü/Desen	DP	“Motifli Şiirler”	
Fikir Ayrılıkları	DP	“Bakış Açısı”	
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Tahmin Et Bakalım”	
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Mektuptan Al Haberi”	
İlişkiler/Bağlantılar	BYF	“Hem Çizerim Hem Yazarım”	
Uyum/Adaptasyon	BYF	“Şiirim Klibi”	

“Motifli Şiirler” s. 29

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Öğrenci davranışlarının gözlenmesi sonunda, gözlem sonuçlarının kaydedilmesinde dereceleme ölçekleri ve kontrol listeleri kullanılır (Tekin, 2000). Tablo 7’de BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki dereceleme ölçeği tekniğinin temalara göre dağılımı verilmiştir. Kitapta dereceleme ölçeği tekniğine dört farklı temada altı kez yer verilmiştir. Dereceleme ölçeği tekniklerinden üçü *İlişkiler/ Bağlantılar* temasında yer almaktadır. Bununla birlikte dereceleme ölçeklerinden dördü destek eğitimi, geriye kalan ikisi de bireysel yetenekleri fark ettirme programına yönelik kullanılmıştır.

Performansın farklı mükemmellik derecelerini belirtmek için dereceleme ölçekleri kullanılır. Dereceleme ölçeğindeki kategoriler rakamlarla, betimleyici ifadelerle ya da bunların ikisi birlikte kullanılarak belirtilebilir (Tekin, 2000, s. 232). Dereceleme ölçekleri, performansı ölçmek için eğitimde iki şekilde kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi 5’li likert tipinde hazırlanan tutum ölçeği şeklinde, diğeri ise performans ölçmeye yarayan zayıf, orta, iyi ve çok iyi gibi kategorilendirmelerin yapıldığı performans dereceleme ölçeklerindeki değerlendirme şeklidir (Şimşek, 2014, s. 645). Tablo 7’de *Örüntü/ Desen* temasında “Motifli Şiirler” etkinliği kapsamında başarılı bir dereceleme ölçeği örneği gösterilmiştir.

Tablo 8. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Kontrol Listesi

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Hayvan, Bitki, Eşya”	
Değişim	BYF	“Evliya Çelebi’nin Bursa’sı”	
Keşif	BYF	“Su Okuryazarlığı Bilinçlenme Hareketi”	
İlişkiler/Bağlantılar	BYF	“Metinler Bir Arada”	“Metinler Bir Arada” s. 306

GÖREV KONTROL LİSTESİ			
Öğrencinin Adı ve Soyadı:			
No:	Tarih:		
Ölçütler	Dereceler		
	Evet	Kısmen	Hayır
Okuduklarındaki metinler arasındaki ilişkilerini değerlendirmiştir.			
Dinledikleri/izledikleri ile ilgili metinler arasındaki ilişkilerini belirlemiştir.			
Seçtiği görevde belirtilen metinler arasındaki ilişkilerini belirlemiştir.			
Seçtiği görevde belirtilen 3 farklı metinler arasındaki ilişkisini kurmuştur.			
Görev zamanında bitirmiştir.			
Seçtiği görevdeki türe uygun ürün oluşturmuştur.			

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 8’de Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabındaki kontrol listesi tekniğinin temalara göre dağılımı verilmiştir. Kitapta kontrol listeleri tekniğine üç farklı temada olmak üzere dört kez yer verildiği görülmüştür. Kontrol listesi tekniğine yönelik örneklerden üçünün bireysel yetenekleri fark ettirmeye yönelik olduğu, birinin ise destek eğitimi programına hitap ettiği tespit edilmiştir.

Kontrol listesi bir ölçme aracı olarak kullanılabilirdiği gibi bir öğretim aracı olarak da kullanılabilir. Kişinin belli bir konuyu öğrenme evresinde neleri, hangi sıra ile ve nasıl yapacağını hatırlatmak maksadıyla kontrol listesinden yararlanmak mümkündür. Kontrol listesi, süreci ölçmede daha elverişli bir araçtır. Kontrol listesinde yer alan davranışlar, gözlenen kişide *vardır* ya da *yoktur*. Bu bağlamda kontrol listesinde yer alan davranışların, gözlenen kişiler tarafından gösterilip gösterilmediği saptanır (Tekin, 2000, s. 227-228). *İlişkiler/ Bağlantılar* temasında “Metinler Bir Arada” etkinliğinde kontrol listesine ilişkin başarılı bir örnek yer almaktadır. Kontrol listelerindeki madde sayısı; kontrol edilecek konu, etkinlik ya da görev gibi özelliklere göre istenilen miktarda arttırılabilir. Öğretmen ya da öğrenci, kendi yaptığı çalışmalarını kontrol listeleri vasıtasıyla değerlendirme imkânını elde eder.

Tablo 9. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
Fikir Ayrılıkları	DP	“Okuyalım Sorgulayalım”	
Fikir Ayrılıkları	DP	“Problemi Çözelim”	
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Grafik ve Tablolu-Yorum”	

Sistem	BYF	“Yabancı Aksan Sendromu”
Güç	BYF	“Bir Anlatım Dili Olarak Afiş”

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI					
Öğrencinin Adı ve Soyadı:					
No:			Tarih:		
Ölçütler	Geliştirilmeli (1)	İyi (2)	Mükemmel (3)	Değerlendirme Ölçütü	Öğrenim Değerlendirmesi
Tablo ve Grafik Yorumlama	Yapılan yorumlarda eksikler var.	Yapılan yorumlar kısmen eksik ama doğru.	Yapılan yorumların tamamı doğru.		
Grafik Oluşturma	Oluşturulan grafikte eksikler var ve anlaşılır değil.	Oluşturulan grafikte bazı eksikler var ama anlaşılır.	Oluşturulan grafik hatasız ve anlaşılır.		
Toplam Puan					

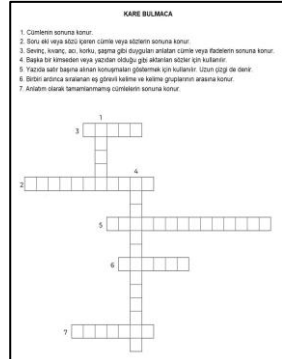
“Grafik ve Tablolu-Yorum” s. 175

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 9’da BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki dereceli puanlama anahtarının temalara göre dağılımı verilmiştir. İncelenen kitapta dereceli puanlama ölçeğine dört farklı temada olmak üzere beş kez yer verilmiştir. *İlişkiler/ Bağlantılar* temasında “Grafik ve Tablolu-Yorum” etkinliği kapsamında yer alan başarılı bir örnek Tablo 9’da verilmiştir. Türkçe derslerinde öğrenci performanslarının ya da etkinliklerinin değerlendirilmesinde dereceli puanlama anahtarını kullanmak, yerinde bir yaklaşım olacaktır.

Dereceli puanlama anahtarları; öğrencilere, yaptıkları çalışmaların hangi ölçütlere göre değerlendirileceğini ve performanslarının hangi puana denk geldiğini gösteren puanlama araçlarıdır. Öğrenciler bu puanlama araçları sayesinde buldukları başarı durumu ile ulaşmaları gereken başarı düzeyini görebilmektedir (Kutlu vd., 2017, s. 51). Dereceli puanlama anahtarlarını kullanmak, öğretmenlerin puanlamayı tarafsız ve doğru olarak yapmalarına imkân tanımaktadır (Güler, 2019, s. 81). Öğrenci çalışmalarının değerlendirilmesi ve notlandırılması işlemleri aynı anda gerçekleştirilebilir (Şimşek, 2014, s. 643). Dereceli puanlama anahtarları, kullanım amaçlarına göre bütüncül dereceli puanlama anahtarı ve analitik dereceli puanlama anahtarı olmak üzere iki çeşittir (Başol, 2019, s. 81-84).

Tablo 10. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Bulmaca

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
Keşif	BYF	“Bulmaca Dünyası” (Kare Bulmaca)	
Keşif	BYF	“Bulmaca Dünyası” (Kriptolu Bulmaca)	
Keşif	BYF	“Bulmaca Dünyası” (Sözcük Avı)	
Keşif	BYF	“Bir Dinle Bir Söyle” (Sözcük Avı)	
Keşif	BYF	“Bir Dinle Bir Söyle” (Kare Bulmaca)	

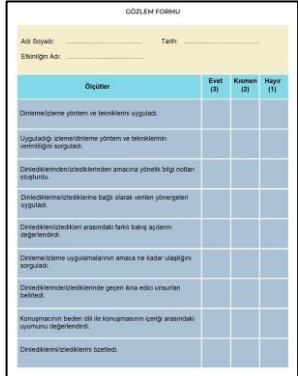
“Bulmaca Dünyası” s. 276

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 10’da Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabındaki bulmaca tekniğinin temalara göre dağılımı görülmektedir. Kitapta bulmaca tekniğine beş kez yer verilmiş olup hepsi *Keşif* temasında yer almaktadır. Keşif temasında “Bulmaca Dünyası” etkinliği kapsamında yer alan bir örnek Tablo 10’da gösterilmiştir. Çeşitli şekillerde hazırlanabilen bulmacalar her yaştaki insanın zevkle çözdüğü bir oyun hâline gelmiştir. Bulmacalar; eğlenmeyle birlikte düşünmeye ve akıl yürütmeye sevk etmeleri, öğrenmeyi

kolaylaştırmaları ve kalıcı olmasını sağlamaları açısından eğitim ve öğretimde önemli bir yer edinmiştir (Aslan ve Şeker, 2013, s. 33). Şekil açısından klasik kare, İsveç tarzı kare, çizgili kare ve simetrik kare olarak dörde ayrılan bulmacalar; tür açısından da sayı ve simetrik bulmacalar olarak ikiye ayrılmaktadır.

Tablo 11. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Gözlem Formu

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
Fikir Ayrılıkları	DP	“Kim Haklı?”	
İlişkiler/Bağlantılar	BYF	“Keloğlan ile Devler”	
Fikir Ayrılıkları	BYF	“Bilimsel Konuşmalar”	

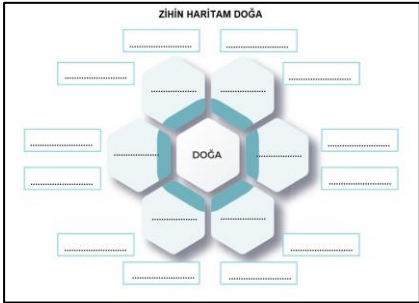
“Kim Haklı?” s. 96

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 11’de BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki gözlem formu tekniğinin temalara göre dağılımı verilmiştir. Kitapta gözlem tekniğine üç kez yer almıştır. Bunlardan ikisi *Fikir Ayrılıkları*, diğeri ise *İlişkiler/ Bağlantılar* temasında bulunmaktadır. *Fikir Ayrılıkları* temasında “Kim Haklı?” etkinliği kapsamındaki gözlem formu Tablo 11’de görülmektedir.

Öğretmen, öğrenme-öğretme sürecinin öğrenciye olan etkisini gözlem yoluyla anlayabilir. Bunun yanında öğrencilerin yeterliliklerinin ve becerilerinin değerlendirilmesinde de gözleme başvurulabilir. Gözlem; tesadüfi ve planlı olmak üzere ikiye ayrılır. Tesadüfi gözlem, öğrenme etkinlikleri ve öğrenci öğretmen etkileşimi devam ederken yapılır. Planlı gözlem ise öğretmenin özel öğrenme çıktılarına gözlemlemesi için kasıtlı olarak planladığı fırsatları içerir (Yalçınkaya, 2015, s. 438).

Tablo 12. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Zihin Haritası

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Zihnimdeki Şiir”	
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Zihnimdeki Şiir”	

“Zihnimdeki Şiir” s. 193

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 12’de Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabındaki zihin haritası uygulamalarının temalara göre dağılımı yer almaktadır. Kitapta iki kez kullanılan zihin haritası tekniğinin iki örneğine de *İlişkiler/ Bağlantılar* temasında yer verilmiş olup ikisi de destek eğitimi programına yönelik kullanılmıştır.

Zihin haritası, kişilerin kendi tecrübeleri ile elde ettikleri mekânsal bilgileri, zihinlerinde oluşturdukları mekânsal ilişkileri kullanarak kâğıt üzerinde aktarmaları sonucu ortaya çıkan bir araçtır. Bu yönüyle zihin haritaları, kişilerin ilgileri ve deneyimleri sonucu zihinlerinde oluşan mekânsal bir şema olarak açıklanabilir. Yaşantımızda farkında olmadan seçtiğimiz güvenli alanlar, yollar veya rekreasyon alanları zihin haritamızda önceden oluşan kodlara göre belirlenmektedir. Bilişsel haritalar olarak da ifade edilebilen zihin haritaları aslında sosyo-mekânsal ilişkilere ait soyut resimler olarak da görülebilir (Kurt, 2015; Temurçin ve Keçeli, 2015). *İlişkiler/ Bağlantılar* temasında “Zihnimdeki Şiir” etkinliğinde “Zihin Haritam Doğa” adlı başarılı bir zihin haritası tekniği örneğine yer verilmiştir (bkz. Tablo 12).

Tablo 13. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Drama/ Rol Oynama

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Öğren/ Öğret”	<p>Anlama</p> <p>Okuduklarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini farklı sanat dallarında ifade eder.</p> <p>Öğrencilerin metne dair duygu ve düşüncelerini resim, müzik, drama vb. çalışmalara dönüştürerek sunmaları sağlanır.</p> <p>“Şiirimin Klipi” s. 315</p>
İlişkiler/Bağlantılar	DP	“Şiir ve Müzik”	
Uyum/Adaptasyon	DP	“Etkili Konuşma”	
Uyum/Adaptasyon	DP	“Üç Turunc”	
Uyum/Adaptasyon	BYF	“Şiirimin Klipi”	

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 13’te BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki drama/rol oynama uygulamalarının temalara göre dağılımı verilmiştir. Kitapta drama/rol oynama tekniğine beş kez yer verilmiştir. Bu bağlamda drama/rol oynama tekniği *Uyum/ Adaptasyon* temasında üç, *İlişkiler/ Bağlantılar* temasında iki kez yer almıştır. Ayrıca drama/rol oynama uygulamalarından dördünün destek eğitimi, birinin de bireysel yetenekleri fark ettirme programına yönelik kullanıldığı belirlenmiştir.

Drama/rol oynama tekniğinin; öğrencilerin Türkçe dersine yönelik olumlu tutum geliştirmelerinde, konuşma/dinleme becerilerini ve sosyal ilişkilerini geliştirip sürdürmelerinde önemli katkıları bulunmaktadır. *Uyum/ Adaptasyon* temasında “Şiirimin Klipi” etkinliğinde başarılı bir drama/rol oynama örneğine yer verilmiştir (bkz. Tablo 13).

Tablo 14. BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında Sunum Değerlendirme

Tema Adı	Program	Etkinlik Adı	Örnek																				
İlişkiler/Bağlantılar	BYF	“Keloğlan ile Devler”	<p>SUNUM DEĞERLENDİRME FORMU</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Ölçütler</th> <th>Geliştirilmeli</th> <th>Kısmen Yeterli</th> <th>Yeterli</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Sunumda yeterli bilgi verilmiştir.</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Sunum sırasında uygun vurgu ve tonlamalar yapılmıştır.</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Sunum sırasında konunun içeriğine uygun jest ve mimikler kullanılmıştır.</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Sunum sonundaki sorular doğru yanıtlanmıştır.</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>“Türlü Türlü Karikatür” s. 260</p>	Ölçütler	Geliştirilmeli	Kısmen Yeterli	Yeterli	Sunumda yeterli bilgi verilmiştir.				Sunum sırasında uygun vurgu ve tonlamalar yapılmıştır.				Sunum sırasında konunun içeriğine uygun jest ve mimikler kullanılmıştır.				Sunum sonundaki sorular doğru yanıtlanmıştır.			
Ölçütler	Geliştirilmeli	Kısmen Yeterli		Yeterli																			
Sunumda yeterli bilgi verilmiştir.																							
Sunum sırasında uygun vurgu ve tonlamalar yapılmıştır.																							
Sunum sırasında konunun içeriğine uygun jest ve mimikler kullanılmıştır.																							
Sunum sonundaki sorular doğru yanıtlanmıştır.																							
Uyum/Adaptasyon	BYF	“Türlü Karikatür”																					

Kaynak: İşlekeller Bozca vd., 2022.

Tablo 14’te Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Etkinlik Kitabındaki sunum değerlendirme uygulamalarının temalara göre dağılımı görülmektedir. Kitapta sözlü sunum tekniğine iki kez yer verilmiştir. Sözlü sunum tekniklerinin ikisi de *bireysel yetenekleri fark ettirme programında* yer almaktadır. Uygulamalardan birine *İlişkiler/Bağlantılar* temasında, diğerine ise *Uyum/Adaptasyon* temasında yer verilmiştir.

Sözlü sunum tekniği, öğrencinin sınıf ortamında arkadaşlarının ve öğretmenin huzurunda, öğretmenin verdiği veya kendisinin seçtiği bir konuyu sunmasını ve rapor hâline getirmesini kapsar. Bu teknik; öğrencinin sunum hazırlama sürecinde aktif olmasını gerektirir. Öğrencinin, teknik konunun yapısına uygun olarak bilgi toplamasını, topladığı bilgileri analiz etmesini, değerlendirmesini içerir. Öğrencilerin sözlü anlatım becerilerinin gelişmesine önemli katkılar sunar. Ayrıca öğretmene; öğrencilerin problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerini görme fırsatını sağlar (Taşdemir, 2011). Kalabalık sınıflarda uygulanması zaman alıcı olabilen bu teknik, sözlü anlatım becerileri zayıf olan ve utangaç öğrenciler için dezavantaja dönüşebilir. Kitapta, *Uyum/Adaptasyon* temasında “Türlü Türlü Karikatür” etkinliği kapsamında başarılı bir sunum değerlendirme formuna yer verilmiştir (bkz. Tablo 14).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çalışma kapsamında incelenen BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabındaki alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin ağırlıklı bir kullanım alanına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunun en önemli nedenleri, öğretmenlerin; öğrencileri akademik yetenek, yaratıcılık, sanatsal yetenek, liderlik ve motivasyon gibi farklı alanlarda değerlendirmelerine olanak sağlayacak olması; bu ölçekler vasıtasıyla elde edilen ham puanların bir standart puan ve kümülatif yüzdeye çevrilerek öğrencinin yeteneği alanındaki performansına dair bilgi vermesi (Karadağ, 2016, s. 569); öğrencilerin, Türkçe öğretiminin dört bileşeni olan dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin gelişimini bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor açılardan da izlenebilmesine olanak sağlaması; özel yetenekli öğrencilerin farklı alanlarda sahip oldukları bilgi, beceri ve yetenek alanlarının değerlendirilmesine olanak tanınması; söz konusu öğrencilere yönelik ölçme ve değerlendirmenin hem süreç odaklı hem de sonuç odaklı yöntem ve teknikler kullanılarak yapılmasının adeta bir zorunluluk olmasıdır.

Alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinden olan yapılandırılmış grid, kavram haritası, tanılayıcı dallanmış ağaç, tutum ölçekleri, haber oluşturma ve performans ödevi gibi farklı alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ise BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabında yer verilmediği görülmüştür.

Araştırma bulguları, benzer araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında elde edilen sonuçlar şöyledir:

Karakuş (2019) tarafından yapılan “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Anlayışı Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada, incelenen ders kitabında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinden yapılandırılmış grid, bulmaca, zihin haritası, kavram haritası, anlam çözümlene tablosu, kelime ilişkilendirme testi, performans ödevi, proje çalışması, haber oluşturma ve öz değerlendirme tekniklerine yer verildiği; *portfolyo*, *dereceli puanlama anahtarı (rubrik)*, *kontrol listesi*, *derecelendirme ölçeği*, *gözlem formu*, *tutum ölçeği*, *akran değerlendirme*, *grup değerlendirme*, *görüşme*, *tanılayıcı dallanmış ağaç* gibi tekniklere yer verilmediği belirtilmektedir. Bu araştırma kapsamında incelenen ders kitabında ise akran değerlendirme, dereceleme ölçeği, grup değerlendirme, öz değerlendirme, gözlem, dereceli puanlama anahtarı (rubrik), zihin haritası, kelime ilişkilendirme testi, anlam çözümlene tablosu, proje çalışması, bulmaca, drama/rol oynama, münazara, sözlü sunum ve resim çizme etkinliği gibi alternatif ölçme ve

değerlendirme tekniklerine yer verilmiş; *yapılandırılmış grid, kavram haritası, tanılayıcı dallanmış ağaç, tutum ölçekleri, haber oluşturma ve performans ödevi* gibi alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verilmemiştir. Bu bağlamda her iki araştırmada, incelenen kitaplarda çok sayıda alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine yer verildiği görülmekle birlikte bu araştırma kapsamında incelenen ders kitabında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin daha geniş bir yelpazede yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durumun, incelenen kitabın özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmış olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Deveci ve Altıntaş (2022), "2019 Yılı Fen Bilimleri Ders Kitaplarının Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi" adlı makalelerinde inceledikleri ders kitaplarında çizim ve bulmacalara da yer verildiğini belirtmişlerdir. Bu araştırmada ele alınan kitapta da öğrencilerin yaratıcılıklarını çizimler ile sergilemelerini sağlayan resim çizme etkinliklerine (n=6) ve öğrencileri düşünmeye sevk eden ve dersin eğlenceli bir hâl almasını sağlayan bulmacalara (n=5) yer verilmiştir. Sözü edilen bulgular çerçevesinde iki araştırmanın örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Karakuş (2019, s. 106), öğrencilerin konuyu tam olarak anlayabilmeleri, okul ile hayat arasında bağ kurabilmeleri için ders kitaplarında farklı temalar kapsamında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine sıkça yer verilmesi gerektiğini; öğrenme alanları için kullanılacak her bir tekniğin öğrencilerin kalıcı öğrenmelerine katkı sağlayacağını ifade etmektedir. Bu araştırmada da her temada gerçekleştirilen etkinliklerin sonunda alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu nedenle her iki çalışmanın söz konusu bulgu itibarıyla örtüştüğü görülmektedir.

Deveci ve Altıntaş (2022, s. 38) tarafından yapılan araştırmada, ders kitaplarında sıkça yer verilen alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarından birinin de projeler olduğu, bu anlamda proje sonuçlarının sunulacağı yollardan biri olan *posterlerden* ise çok az yararlandığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada ele alınan kitapta proje çalışmasına dört kez yer verilmiş olmasına rağmen proje sonuçlarının bir *poster* hâline getirilmesi istenmemiştir. İncelenen kitap, poster hazırlama çalışmasına hiç yer vermemiş olması bakımından Deveci ve Altıntaş'ın (2022) çalışmasından farklılaşmaktadır.

İncelenen ders kitabında akran değerlendirme, dereceleme ölçeği, grup değerlendirme, öz değerlendirme, gözlem, dereceli puanlama anahtarı (rubrik), zihin haritası, kelime ilişkilendirme testi, anlam çözümleme tablosu, proje çalışması, bulmaca, drama/rol oynama, münazara, sözlü sunum ve resim çizme etkinliği gibi alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verilmiştir. Ancak yapılandırılmış grid, kavram haritası, tanılayıcı dallanmış ağaç, tutum ölçekleri, haber oluşturma ve performans ödevi gibi alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verilmemiştir. Özel yetenekli bir bireyin potansiyeli hakkında daha doğru ölçümlere ve değerlendirmelere ulaşmak için ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik sağlanması gerekmektedir. İncelenen kitapta geniş bir yelpazede alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verilmekle beraber bu teknikler daha ziyade her ünite kapsamında gerçekleştirilen çok sayıdaki etkinliğin sonunda verilmiştir.

İncelenen kitapta dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik kelime ilişkilendirme testi, anlam çözümleme tablosu, proje çalışması, münazara ve sözlü anlatım tekniklerine çok az sayıda yer verilmiştir (Tablo 3). Öğrenme ve öğretme sürecinin değerlendirilmesinde geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleriyle birlikte alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verilmesi, hedef kitle dikkate alındığında olumlu ve yerinde bir ölçme ve değerlendirme yaklaşımı olarak görülebilir. Bu yönüyle BİLSEM Türkçe Etkinlik Kitabı aracılığıyla öğrenci merkezli

yaklaşımlar tesis edileceği gibi öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst bilişsel düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sunulacaktır.

Araştırma bulguları çerçevesinde getirilen öneriler şunlardır:

Öğrencilerin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini başarıyla uygulayabilmeleri için başta öğretmenler olmak üzere, öğretmen ve öğrencilerin bu tekniklerle ilgili bilgi ve uygulama becerileri geliştirilmelidir. Bu çerçevede hizmet içi eğitim kursları veya seminerler düzenlenebilir. Hizmet içi eğitim kurslarında uygulamalı eğitimlere ağırlık verilebilir.

Öğretmenler için alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri ile ilgili kılavuz kitap hazırlanabilir. Bu kitapta öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nasıl hazırlayacakları, uygulayacakları ve değerlendirecekleri detaylı bir şekilde açıklanmalı ve buna ilişkin örnekler sunulabilir.

Uzaktan eğitim sürecinde alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin dijital ortamda etkin bir şekilde kullanılması hakkında öğretmenler ve öğrenciler için çevrim içi eğitimler verilebilir.

Öğrenciler açısından öğretim sürecinin daha aktif ve eğlenceli hâle gelmesini sağlamak amacıyla drama/rol oynama, bulmaca, kelime ilişkilendirme testi, anlam çözümleme tablosu ve zihin haritası tekniklerine daha fazla yer verilmesi faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Alevli, O. (2019). *Özel Yetenekli Öğrencilere Bilim ve Sanat Merkezlerinde Uygulanan Türkçe Eğitimi: Bir Durum Çalışması*. Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Anderson, R. S. (1998). Why Talk About Different Ways To Grade? The Shift From Traditional Assessment To Alternative Assessment. *New Directions for Teaching and Learning*, 74, 5-16.
- Aslan, S. & Şeker, K. (2013). Sekizinci Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Kavramlarının Öğretiminde Bulmacaların Öğrenci Başarısına Etkisi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(1), 29-42.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. & Bıçak, B. (2022). *Geleneksel-Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri Öğretmen El Kitabı* (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Başol, G. (2019). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Baykoç, N. (2014). *Üstün Akıl, Zekâ, Deha, Yetenek, Dâhiler- Savantlar Gelişimleri ve Eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bıçak, B. (2016). Performans Değerlendirme. M. Gömleksiz, S. Erkan (Ed.), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* içinde (s. 198-223). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (Çev. Ed. S. B. Demir, M. Bütün). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çepni, S. (2015). Performansların Değerlendirilmesi. E. Karip (Ed.), *Ölçme ve Değerlendirme* içinde (s. 231-290). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2017). *Öğretim İlke ve Yöntemleri: Öğretme Sanatı* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Deveci, İ. & Altıntaş, A. (2022). 2019 Yılı Fen Bilimleri Ders Kitaplarının Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 31-45.
- Greenstein, L. (2010). *What Teachers Really Need To Know About Formative Assessment*. ASCD: Association for Supervision & Curriculum Development.
- Güler, N. (2019). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- İşlekeller Bozca, Yıldız, N., Alevli, O., Aksoy, H. B., Ünal, M. & Yoğurtçu, M. (2022). *Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Alanı Yardımcı Ders Materyali*. Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Karadağ, F. (2016). Özel Yetenekli Bireylerin Tanınması ve Tanılamaya Yönelik Alternatif Değerlendirme Araçları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 561-571.
- Karakuş, H. (2019). 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Anlayışı Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Kılıç, A. & Seven, S. (2007). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (7. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıç, M. Y. (2020). Öğretmenlerin Alternatif Ölçme Değerlendirme Tekniklerini Kullanımına Yönelik Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *Uluslararası Dil, Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), 483-508.
- Korkmaz, H. (2004). *Fen ve Teknoloji Eğitiminde Alternatif Değerlendirme Yaklaşımları*. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Kurt, B. (2015). *Tarihî Olaylarda Geçen Coğrafi Mekânları Öğrencilerin Algılama Düzeyleri (Samsun Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kutlu, Ö., Doğan, C. D. & Karakaya, İ. (2017). *Ölçme ve Değerlendirme* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Küçükahmet, L. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme* (15. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2013). *Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2013-2017*.
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_10/25043741_zelyeteneklibireylerstratejiveuygulamaplan20132017.pdf [Erişim tarihi: 26.01.2024]
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2016). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*.
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_01/02031535_tebliğler_dergisi.pdf [Erişim tarihi: 20.03.2024]
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2021a). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2020/21*.
https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_organ_egitim_2020_2021.pdf [Erişim tarihi: 12.02.2024]
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2021b). *Çerçeve Programlar: Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı*. <https://bilsem.meb.gov.tr/BLS00002.aspx> [Erişim tarihi: 12.02.2024]
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2022). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021/22*.
https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_organ_egitim_2021_2022.pdf [Erişim tarihi: 12.02.2024]

- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2023). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/'23*. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/29151106_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2022_2023.pdf [Erişim tarihi: 19.04.2024]
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2024). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. https://dhgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_01/10220042_2794ocak2024.pdf [Erişim tarihi: 30.04.2024]
- Özer, B. (2020). Türkiye'de Bilem Müzik Alanına Yönelik Yapılan Çalışmalar: Sistematik Bir Derleme. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(29), 2045-2076.
- Özkan, U. B. (2021). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Pierce, L. V., & O'Malley, J. M. (1992). Performance And Portfolio Assessment For Language Minority Students. NCBE Program Information Guide Series, No. 9. Washington, DC: National Clearinghouse for Bilingual Education. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED346747.pdf> [Erişim tarihi: 23.11.2023]
- Stiggins, R. J. (2002). Assessment Crisis: The Absence Of Assessment For Learning. *Phi Delta Kappan*, 83(10), 758-765.
- Şimşek, N. (2014). Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 613-666). Ankara: Pegem Akademi.
- Taşdemir, M. (2011). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Kırşehir: Sohbet Yayınevi.
- Tekin, H. (2000). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Temurçin, K. & Keçeli, K. (2015). Bir Davranışsal Coğrafya Çalışması: Isparta Şehri Örneğinde Uluslararası Öğrencilerin Kentsel Mekân Algısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 117-138.
- Uysal, M., Öztürk, H. & Döş, İ. (2013). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ünal, S. (2020). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Z. Tatlı (Ed.), *Ölçme Değerlendirmede Web 2.0* içinde (s. 1-36). Ankara: Pegem Akademi.
- Yalçınkaya, E. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme. R. Sever (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 411-453). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yıldız, N. (2018). *Bilim ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin Ders Materyali Geliştirme/ Kullanma Durumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Yararlanılan İnternet Sayfaları

- URL-1:** <https://orgm.meb.gov.tr/www/bilsemelerde-uygulanan-egitim-ve-programlar/icerik/1935> [Erişim tarihi: 11.11.2023]